

licemerstvom in zavijanjem resnice. Greh se je jel proslavljati kot čednost, neumnost kot modrost, zvijača kot pristno dobro delo, laž kot resnica, sleparija kot poštenost, širokoustna baharija kot pogum in razžaljivo hujskajoče napadanje kot velika zasluga. Te lastnosti so jele že poganjati kali med našim narodom. Poznamo več takih klerikalnih pristašev, ki so se nasrkali iz klerikalnega časopisja tega smradu. Zagriženi so, nestrpljivi, sovražni, lažnjivi, potuhnjeni, človeku se ne upajo pogledati niti v obraz. Vse, kar berejo v teh časopisih, jim je sveto in resnično, sovražijo resnico kot hudič križ, prepirljivi so, in ako se napijejo geruša ali božje vinske kapljice, so pa naravnost neznosni: ni mogoče več govoriti z njimi pametne besede, ščuvajo ter so napravljeni naravnost na boj. Molijo na videz prav radi, pa njih molitev se prav nič ne ujema z njihovim življenjem; podobni so navadnim terciarkam, ki tičijo ves dan rade v cerkvi in se ližejo duhovnikom pri vsaki priliki, a doma in v navadni družini so podobne satanu samemu: ščipljejo s svojim hudobnim jezikom vsakega, pred njimi ni varna in sveta čast nikogar. Taki ljudje so prava kuga človeške družbe, ker so na videz sveti, v resnici so pa pobeljeni grobovi — to je prava odgoja in podoba našega klerikalizma.

Učiteljstvo, vajeno v šoli pri odgoji opazovati šolsko mladino, gleda z največjo žalostjo v bodočnost našega naroda. Ne sme iti več tako naprej! Dovolj toliko, ustaviti se mora ta naval pregreh in zavajanja. Prave vere ni več, ker pohušujejo svet dan za dnevom.

* * *

Prestopiti hočemo sedaj k obrambi proti najnovejšemu zasramovanju učiteljskega stanu in šole. Da bi mogli zavriniti vsa obrekovanja, podpihovanja in razžaljenja na naš stan, in šolo, kar jih je klerikalizem o raznih prilikah in raznih časih metal in bruhal iz sebe, je nemogoče, to smo le v glavnih potezah že zavrtili. Zavrtili hočemo najnovejše napade, da pojasnimo s tem svoje stališče ter krutemu našemu sovražniku zamašimo usta. Začeti moramo z 289. številko »Slovenca« dne 15. decembra 1903. Očitali smo klerikalizmu v boju na Amonite št. II., da smo že marsikaj dokazali, a na vse naše dokaze je imel »Slovenec« in z njim ves klerikalni aparat samo molk, seveda, ker resnica je le ena in ta se da težko ovreči. Na naše očitane nam je vendar »Slovenec« posvetil uvodni članek z naslovom: »Proti ljudstvu!« št. I. To je znamenje, da bomo imeli še čast slišati njegovo navadno sramočenje, zavijanje resnice, laž in obrekovanje. Originalen je že naslov, s katerim nas je počastil ta poštenjakovič. Nam torej očita, da smo proti ljudstvu. Tu vidimo že namen, ki posvečuje sredstva. Dokazali smo, kak očiten ljudski slepar je klerikalizem. Da bi svoje verne nerazsodne pristaše utrdil za svoj ideal, slepi, laže in očita dalje, da je učiteljstvo proti ljudstvu, ko je vendar pribita in dokazana resnica, da ga ni stanu pod solncem, ki bi žrtvoval vse svoje moči za ljudski blagor kakor je ravno učiteljski stan. Izvzemši šolo je učiteljstvo zlasti na kmetih delavno do skrajnosti za ljudski blagor pri kmetijstvu, društvenih zadevah, obč. zadevah in celo v cerkvi; tako da nima pokoja noč in dan, da žrtvuje vse svoje dušne in telesne moči večkrat v svojo lastno škodo; pri tem trudapolnem delovanju je klerikalizem nemaren in len opazovalec. Sedaj se pa upa trditi, da smo ljudstvu nasprotni! Nasprotni smo res klerikalizmu, ki vodi naš narod v pogubo in gmotno škodo, nismo pa proti ljudstvu, ampak za ljudstvo, ki ga ljubimo, čislamo in spoštujemo,

zato ga hočemo obvarovati največjega zla — klerikalizma. Čujmo, kako se glasi oni članek! »Tista afektirana govorniška prikazen z imenom Engelbert Gangl je skrpucal z groznim teatraličnim patosom pomešan članek »Na boj na divje Amonite« in ga priobčil v »Učiteljskem Tovarišu«, v katerem ima že nekaj časa pravico preobračati kozolce. V tem članku pozivlje kranjsko učiteljstvo na najsrdečši boj proti katoliško-narodni delegaciji v deželnem zboru in sploh proti naši stranki. Mi bi se za njegove bobneče fraze in besno kričanje ne zmenili mnogo, kakor se ne zmenimo za kričanje glumača na semnju, ki s svojim vpitjem ljudi bolj odganja od svoje kolibe, kakor jih pa vabi, ako bi tako glumaško pisarjenje, uprizorjeno »v imenu naprednega učiteljstva« ne bilo v stanu kompromitirati vsega slovenskega učiteljstva za nedogledne čase pri slovenskem ljudstvu, ker ljudstvo ne ve, kdo piše, ampak kar naglo sodi: »Vsi so taki.« —

Kaj takega je zmožen skrpucati le kak klerikalni lenuh, ki ima patent za osebne napade, laž, baharijo in častikrajo. Najprej povemo odkrito, da Amonitov ne piše sam Gangl, ampak na njegovi strani so kot zvesti sotrudniki možje sivih las, ki so že neznosne reči prebili pred klerikalizmom, katerega dobrote poznajo še od konkordatske dobe sem, ki vedo in znajo povedati marsikaj, kar je celo klerikalizmu zapečaćena knjiga. Ti so govorili in bodo tudi v bodoče govorili, ker so z »Učit. Tovarišem« vred dobili zaupanje vsega učiteljstva. Klerikalizem je torej kradel čast in dobro ime, kakor je navajen in kakor smo že dokazali. Da bi mu povrnil čast in poštenje, o tem ni govora, in tega tudi nihče ne pričakuje.

Da je »Učit. Tovariš« pozval učiteljstvo očitno na boj proti klerikalizmu, ni prenačljeno in glumaško delo, ampak premišljeno, nujno potrebno delo, ker je do tega moralo priti, kakor smo že dokazali. Klerikalizem je sistematično deloval na to že mnogo let sem in zadnjo dobo nas je javno klical na boj s tem, da nam je odrekel to, kar je vsakemu človeku za obstanek neobhodno potrebno — kruh ali povišanje naših siromašnih plač, ter nas naravnost izzival, da naj govorimo, ker zahteva klerikalizem zadoščenja. — Zadoščenje pride! —

Da nas ta boj kompromituje pri ljudskih klerikalnih zastopnikih za nedogledne čase, to vemo in smo tudi že prej vedeli, ker je klerikalizem neizprosno nasprotnik šole, napredka in učiteljstva; zadušil bi nas v žlici vode, če bi mogel in smel, ker pa tega ne more, je storil, kar mu je bilo mogoče — odjedel nam je z namenom povišanje plač. Sedaj sicer naše ljudstvo ne ve še dobro, kaj je klerikalizem, ker se je učiteljstvo doslej premalo pečalo s takim poukom. Doslej je živel zgolj zvestemu izpolnjevanju svojih stanovskih dolžnosti. Zdaj je pa primorano, da se gane, da poučuje narod in mu reže mreno z oči toliko časa, dokler ne poreče: »Vsi so taki, proč z njimi!« (Dalje.)

Pisarna

za zdravljenje naših bolnih stanovskih, družabnih, uradnih, književnih, narodnostnih in političnih razmer.

X.

Vprašanje. Mudečemu se danes pri okrajnem sodišču, mi je kazenski sodnik zaupal, da je moj župnik vložil proti meni pismo tožbo. Prosil sem za vpogled; njen prepis se glasi:

Löbliches k. k. Bezirksgericht!

Ich reiche hiemit die Ehrenbeleidigungsklage gegen den hiesigen Lehrer N. N. ein.

Der genannte Herr war am 9. d. M. unter dem Pfarrhof-fenster ohne Kopfbedeckung und Oberrock gesehen. Zeuge: Meine Magd N. N. Diese Ausforschung unter dem Fenster geschah in den Abendstunden u. zw. zwischen 7 bis $1\frac{1}{8}$ Uhr, wie es schon Dunkel zu werden anfieng.

Solche Fensterbetrachtungen pflegen bei solchen Häusern angestellt zu werden, wo sich entweder lose Dirnen oder Diebe aufzuhalten pflegen, auf dass man einen Einblick in das lose Treiben solcher ruchlosen Taugenichtse gewänne. Im Pfarrhofe ist weder das Eine noch das andere der Fall. Daher ist eine solche Handlungsweise die gröbste Ehrenbeleidigung eines Privatmenschen, was erst eines Priesters. Nun bittet der Gefertigte höflichst, dass löbl. k. k. Bezirksgericht wolle gütigst ihm zur Seite stehen und gegen weitere derartige Ehrenverletzungen der gröbsten Art reagieren.

..... am

N. N., Pfarrer.

To je natančen prepis, nisem niti besedice izpustil. Ne čutim se krivega ter ne vem, da bi kdaj hodil okrog farovža in gledal skozi okno, kaj tam počenjajo, čeprav se ondi godé baje prav pikantne stvari. Ne zanimajo me ne župnik in tudi ne njegove »punce«. Moje stanovanje je blizu farovža, zgodi se često, da v poznih ali prav zgodnjih urah »knajpam« bos po trati za svojo hišo, mogoče, da mi hoče župnik podtikati tajno opazovanje. Moja dekla, mlado in zalo dekle, s katero župnik kaj rad pokoketuje, se pač močno zanima za farovž. Zasačil sem jo bil nekoč pri takem opazovanju, na kar sva ji jaz in tudi moja žena ostro prepovedala, to še v prihodnje storiti. Moja hiša stoji, žalibog, blizu farovža.

Župnik, ki se sicer šteje za Slovenca, je menda zato vložil nemško tožbo, da bi se prikupil nemškomislečemu kazenskemu sodniku ter lažje dognal mojo obsodbo.

Župnik nasprotuje v vseh zadevah šoli, on je tudi moj osebni nasprotnik, izkuša mi škodovati, kjer le more. Šolski obisk zlorablja med ljudmi proti meni, češ, saj šolski zakon ni tako oster, on je le na papirju, le učitelj je tako strog, da noče ljudem nobene olajšave privoščiti, temveč sili še na bolj natančno izvršitev, nego jo zakon zahteva. Končno jo prav po hinavsko zavije, rekoč: »Saj vaš Tonček vseeno lahko v nebesa pride, četudi ne bo vsak dan in ves dan v šoli.« Ker pri nas okrajni šolski svet često starše kaznuje z občutnimi globami zaradi neizpričanih šolskih zamud, zlorablja župnik to zadevo proti meni tako, da sklepajo ljudje iz njegovih besed, da sem jaz hudoben, a on dober človek. S tožbo pri sodišču mu ne morem blizu, ker tega nikjer naravnost ne trdi. On gre v svoji ligvorijanski zvijači še dalje. Najprej izkuša te nazore med prizadetimi ljudmi utrditi, potem pa uči javno v cerkvi prav po morali sv. Alfonza Ligvorijanskega, da Bog zato greh dopusti, da bi ž njim kaznoval hudobnega človeka, češ, dovoljeno je storiti onemu človeku kaj hudega, o katerem mislimo, da je hudoben.

Jaz se ne čutim hudobnega, ali on me hoče v očeh ljudi s pomočjo šolskih zadev za takega proglasiti. Vsa znamenja in okolnosti kažejo, da namerava med nerazsodnimi ljudmi zanetiti proti meni upor in nasilstvo.

Ker jaz nisem nikdar voglaril okrog farovža in me vendar obdolžuje nelepega ponočnega vohunstva, sklepam, da mi jo hoče prav po ligvorijansko zasoliti. Moje knajpanje je gotovo svoji dekli natvezil za vohunstvo, in če še dodamo

ono njegovo razlaganje, zakaj Bog dopušča greh, je jasno, da bo ona lahkega srca pričala proti meni — po krivem.

Ker daje »Pisarna« mnogo dobrih nasvetov, prosim tudi jaz za pomoč, da se rešim te preteče klerikalne zvijače. Zadeva je nujna, prosim za odgovor brez zamude. Zajc.

Odgovor: Mili moj! Ako je Tvoje pismo pisano v luči resnice in če nisi v njem ničesar prikričal, kar bi dejstvo bistveno predrugačilo, ničesar za svojo osebo olepšal, a za župnika namenoma poslabšal, podpiram Tvoje mnenje o župnikov ligvorijanski morali tudi jaz. Župnik namerava dognati pri sodišču Tvojo obsodbo, pozneje bo iztaknil več podobnih zadev, končno bo izkušal doseči Tvoje premeščenje v drugi kraj, sklicevaje se 1. na Tvoje obsodbe, 2. na napade in sovražstvo ljudi do Tebe, ki ga je on zanetil 3. in še na druge podobne zadeve. Znanih mi je več slučajev, v katerih so župniki podobno ravnali. Šolske oblasti, ki mislijo, da smejo svojo moč in oblast rabiti le proti učitelju, ne pa proti duhovniku, ki učitelja nikoli ne branijo pred napadi, temveč ga še celo ovirajo, da se ne more uspešno braniti pred krivičnimi napadi, so šle tudi tedaj na duhovnikov led, ko se učitelju ničesar dokazati ni dalo. Ob tej priložnosti prosim vse one tovariše, ki so imeli kdaj s podobnim bojem opraviti, naj dopošljejo »Pisarni« objektivno pisano gradivo, ki bo ponujalo vsemu učiteljstvu vpogled v ravnanje nekaterih duhovnikov in šolskih oblasti.

Ne boj se te župnikove tožbe, ona je vkljub vsem zvijačam votel strah, udarec po vodi. Ona ti celo daje orožje v roke, zamahniti ž njim po tožniku.

1. Ako bi bil Ti res voglaril okrog farovža ter gledal skozi okno, ni to nič kaznjivega. V kazenskem zakoniku sem zaman iskal paragrafa, kamor bi se mogla ta obdolžitev uvrstiti. Pričanje tožnikove dekletice Ti ne more na noben način škodovati. Sodnik ji prisege niti dal ne bo.

2. Ako se župnik boji, da bi kdo skozi okno v farovž gledal, naj skrbi sam za to, da bodo okna ob luči z zastorom zastrta. On sam je dolžan skrbeti za varnost svojega početja, a ne mimoidoči ali zunaj stoječi ljudje.

3. Župnikova logika je le deloma prava. Res je, da ljudje radi gledajo skozi okno v take hiše, kjer se zbirajo »cipe« ali tatovi, a ravno tako je res, da vsakdo rad pogleda skozi nezastrito okno v razsvetljeno sobo, v kateri se nahajajo pošteni ljudje. Ta lastnost (radovednost) je človeku prirojena. Poštenim ljudem sicer ni všeč opazovanje, toda ne čutijo se tako užaljene, da bi se zatekali k sodišču. Nepošteni pa se čutijo takoj užaljene, ter iščejo, kako bi opazovalca ugriznili.

4. Priznaj svoje »knajpanje« ter osmeši župnika, kako on to Tvojo privatno zdravstveno zadevo prav po ligvorijansko zavija. Opozori sodišče na župnikovo protišolsko početje, njegovo zlorabo šolskih zadev proti Tebi z namenom, zbujaati med ljudstvom čut neprijateljstva, kar bo sodišču pojasnilo namen župnikove tožbe. To pojasnilo je potrebno, a ne morda zato, da rešiš sebe obsodbe, temveč zato, da razkriješ sodišču župnikovo farizejstvo ter da mu pošteno posvetiš domov.

5. Mogoče je, da je župnikova dekleta res videla v mraku ali temi človeško postavo, ki je naslušavala pod oknom, saj sam priznavaš, da si zalotil pri tem dejanju svojo deklo. A tudi katero drugo osebo brez razlike spola bi moglo početje v farovžu vabiti k ponočnemu opazovanju. V tem slučaju odpade župniku na korist naša trditev, da hoče z zlobnim

načinom Tvoje knajpanje zvijati. Po poročilu deklet misli on, da si bil Ti oni nepoklicani prihajalec in opazovalec.

6. Idi brez skrbi k obravnavi in si pri sodišču računaj za pot primerne stroške; plačati jih mora stranka, ki tožbo izgubi, in ta bo naš visokočastiti tožnik.

7. Ako je Tvoje sodišče sedaj z delom preobloženo, ne bo kmalu obravnave. Ker župnik v svoji tožbi ni zahteval, naj se Ti njegova tožba pismeno naznani, in če Te sodišče res ne obvesti ter se razpiše obravnava šele po preteku treh mesecev, potem tožba zastara, tudi tedaj, če bi obsegala kaj kaznjivega (izvzeto je hudodelstvo). Ni dovolj, če je tožba vložena, ona se mora tožencu pismeno naznani v določenem roku.

8. Da je župnik, ki se inace šteje za Slovenca, vložil tožbo v nemškem jeziku, kaže, da pravzaprav ni Slovenec, temveč breznačajen Rimec. Rimci imajo na ustih pobožen vzdih, a v srcu zatajevanje narodnosti in strastno poželenje, koristiti sebi na škodo svojega bližnjega. Inteligenca slovenskega rojstva, ki se ne upa s svojim jezikom izza peči, ki ga zataji pri najbližjem državnem uradu iz najnižjih koristilovnih namenov, ni slovenska inteligenca. Tak breznačajnejši škodujejo veljavi našega jezika največ. Uradniki in vlada zlorablajo tako početje v preziranje našega jezika z izgovorom, da Slovenci sami ne smatramo enakopravnosti svojega jezika za resno zadevo, zaradi česar nas tudi ona ne smatra za resen narod.

Dohtar Ribež.

Dopisi.

Stajersko.

† Franc Friedl. Pri Sv. Barbari v Halozah je dne 11. marca po dolgotrajni in mučni bolezni preminil tovariš Franc Friedl. Blagopokojnik je služboval na tem mestu dolgih 21 let. V tej dobi si je s svojim taktim in prijaznim vedenjem, s svojo dobrodušnostjo in neprisiljeno dovtipnostjo pridobil srca vseh župljanov, kar je dokazala uprav veličanska udeležba njegovega pogreba dne 13. m. m. A ne samo domačini so spremljali svojega priljubljenega učitelja in daleko-znanega spretnega orglarja k tili jamici, tudi veliko število tovarišic in tovarišev iz sosesčine in od daleč je podalo pokojnemu drugu dokaz neminljive vdanosti s tem, da so se vzlic skrajno neprijaznemu vremenu udeležili pogrebne izprevoda.

Umrli je mož-tovariš in — oče! Ob njegovem grobu je togovalo srce tovarišem in domačinom med žalostne zvoke nagrobne žalostinke se je mešal bolesten jok in stok pokojnikovih nedorastlih otrok in osamele soproge... Nepozabljiv ostane umrli svojim tovarišem! Bil je blago srce, odkrit značaj, poštena in vedno vesela duša. Temni oblaki nevolje niso nikoli zastirali njegovega vedrega lica... Neko značilno potezo njegovega nastopanja v družbi bi si upal podati s trditvijo, da ni v življenju redkokdaj ali sploh nikoli razžalil kogarsibodi hote ali nehote. V družbi je marveč umel vse navzoče razveseljevati s svojim zdravim humorjem in s pesmijo. — Rojen l. 1847. v Slivnici pri Mariboru, je pohajal ljudsko šolo doma; realko in učiteljišče je obiskoval pozneje v Mariboru. Služboval je na okoliški šoli v Mariboru, potem v Hočah, v Slivnici, pri Sv. Miklavžu na Drav. polju in od l. 1883. pri Sv. Barbari v Halozah, kjer ga je neizprosna smrt iztrgala poklicu, družini in družbi. — Bodi mu zemljica lahka!

—o—

Primorsko.

Iz sežanskega okraja nam pišejo: Pri nas se je čestokrat dogajalo, da so županstva uporabljala šoloobiskujoče otroke za občinske robote. Zaraditega so se šolska vodstva pritoževala na c. kr. okr. šol. svet. Okrajni šolski svet je pozivno na te pritožbe poslal vsem šolskim vodstvom in županstvom odlok z dne 18. marca 1904, št. 677, ki pravi: »Šolska vodstva večkrat tožijo, da županstva uporabljajo šoloobiskujoče otroke za ročne robote, občinski in gozdni čuvaji pa za sajenje borovih sadik in drugo. —

Ker s tem otroci po nepotrebnem in neopravičeno zamujajo šolski pouk, opozarjam županstva, da naj ne jemljejo šoloobiskujočih otrok na roboto, ne na druga dela med šolsko dobo, ker bodem v tem pogledu vsako tudi najmanjšo zamudo kaznoval. Prilicno se šolska vodstva opozarjajo na to, da sleherni tako zamudo smatrajo za neopravičeno ter jo vpišejo v spisek neopravičenih zamud, predloživši jo kraj. šolskemu svetu. — Upamo, da bode to pomagalo in da se v bodoče ne bode več zlorabljala šolska mladina za take namene.

Naš c. kr. deželni šolski svet je poslal poročilo o stanju ljudskega šolstva Goriško-Gradišanske za l. 1902/03. c. kr. okrajnim šolskim svetom. Ti pa javljajo o tem šolskim vodstvom. Naš c. kr. okrajni šolski svet nam poroča z odlokom z dne 5. marca 1904, št. 177, da je iz poročila posneti, da se je v tem okraju (sežanskem) otvoril en razred, da sta se zgradili dve novi šolski poslopji, da se je enemu potrebno prizidalo in da se je glede šolske oprave izboljšalo marsikaj. —

V šolskem letu 1901/02 je bilo 5289 šolodolžnih otrok, in v letu 1902/3 pa 5403. Šoloobiskujočih otrok je bilo v l. 1901/02 — 4922 in v l. 1902/03 pa 4964; razen teh je obiskovalo razne druge šole v l. 1901/02 — 295 in v letu 1902/03 pa 366 otrok. — Šole ni obiskovalo v l. 1901/02 — 72 in v l. 1902/03 pa 73 otrok bodisi zaradi bolezni ali telesnih in duševnih hib.

V l. 1901/2 je obiskovalo šolo torej 100% in ravno tako tudi v l. 1902/03.

Šolski obisk je bil vobče precej reden. Na nekaterih šolah popolnoma reden. Učiteljstvo, duhovščina, krajni šol. sveti in krajne oblastni je naj pospešujejo ob vsaki priliki reden obisk. Učiteljstvo bodi natančno in strogo pravično ob razsojevanju zamud. Proti renitentnim staršem naj se strogo postopa. Nevedne naj se pa o tej stvari pouči z dobrohotno besedo. Dobro in blagodejno vpliva na razvoj in prospeh šolskega obiska, če se učitelj pogostoma in ob vsaki priliki stika s starši šoloobiskujočih otrok, pogovarja se o dobroti šole in prepotrebnem znanju.

Učiteljstvo je delovalo vobče zadovoljivo in sem prepričan, da bo tudi nadalje posvetilo vse svoje moči z vestnim izpolnjevanjem svojih dolžnosti v povzdigo vsakdanje ljudske šole kakor tudi nadaljevalnih tečajev, čeprav se ni še izpolnila vroča želja, da bi se gmotno stanje izboljšalo.

Učiteljstvu priporočam, da ob vsaki priliki varuje svoj stanovski ugled in da se vsakega bodisi političnega ali socialnega strankarstva ogiblje in v verskih stvareh pa svoj nastop tako uredi, da se narodu ne da nikake prilike do nepotrebnih opazk. —

To se je učiteljstvu naznanilo po odloku c. kr. dežel. šol. sveta z dne 30. januarja t. l. št. 98.

One tovariše in tovarišice, ki se zanimajo za rusko-japonsko vojsko, priporočam zemljevid: A. Herrich: Ostasien,